

פרשת חוקת

והשקית את העדה ואת בעירם (כ, ח)

רבנו חיים בן עטר דקדק כאן מדוע נקט "עדה ובעירם". ותירץ לומר שצריך לשתות האדם קודם מפני הסכנה. וז"ל: והוצרך להזכיר עדה ובעירם, להקדים העדה לבהמות, והגם שאמר הכתוב (דברים יא) 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת' וגו' ואמרו ז"ל (ברכות מ.) שצריך להקדים מאכל לבהמתו, ואחר כך הוא. כל זה אם אין סכנה בדבר אבל כשיש גדר סכנה חייו קודמין. עכ"ל. נראה מדבריו דבאכילה אין סכנה לאדם אם יקדים לבהמה, לכך יקדים הבהמה (אפשר מפני שאין לה דעת וחושבת שלא יהיה לה מה לאכול). אבל בשתיית מים יש סכנה לאדם ח"ו אם יקדים ליתן לבהמה קודם. ואם זוהי כונתו א"כ יש לומר כשיודע שאין שום סכנה במים, אזי יקדים להשקות הבהמה.

אכן יש לפרש שסובר שכיון שיתכן דבר כזה, אז כבר לא פלוג, כלומר התורה ידעה שבשתייה יתכן ויהיה סכנה ולכן לא חילקה לנו בזה.

אכן העירו כבר שהרב רבנו חיים בן עטר סובר שאפילו במאכל שצריך להקדים, אינו חובה גמורה. וכן נראה מדברי הרמב"ם (בהלכות עבדים פ"ט ה"ח). וראה בדברי רבנו חיים בן עטר בספר בראשית (כד, יט) 'שתה אדוני וגם לגמליך אשאב'. ע"ש. וע' בהבנת הרב יד אפרים (סימן קסז ס"ק יח).

והנה במי שיש לו בהמה צריך להקדים המאכל. וכנראה הוא הדין ל"עופות". אע"פ שחז"ל נקטו "בהמה", כלשון הפסוק 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך'. ונראה שהוא הדין למי שיש לו אקווריום עם "דגים" (אע"פ שהדגים אינן טהורים. ושו"ר בשו"ת שבות יעקב ח"ג סימן יג שכל בהמה חיה ועוף טהורים וטמאים בכלל 'בהמתך'). אכן לענין אכילה כולם שווים, אבל שתיה לא שייך לענין הדגים כי המה תוך המים.

ואולם לשון הגמרא (ברכות מ.) אסור לאדם שיאכל (ויש גירסא: שיטעם) קודם שיתן מאכל לבהמתו שנאמר ונתתי וגו' לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת. ע"כ. וצריך ביאור לפי דעת הרמב"ם שאינו חובה רק חסידות, מדוע מי שמפסיק בין ברכה לאכילה לא הוי הפסק (כמו שאמרו שם בגמרא, וברמב"ם הלכות ברכות פ"א ה"א, ובש"ע סימן קסז). ויש ליישב.

והנה בספר חסידים (סימן תקלא) כתב שבצמאון מים האדם קודם לבהמה, דכתיב (בראשית כד, מו) ותאמר אליו גם אתה שתה ואח"כ וגם לגמליך אשקה, וכתיב והשקית את העדה ואת בעירם העדה תחילה ואח"כ את בעירם. עכ"ד. והובא במגן אברהם (סימן קסז).

ואולם הגאון כתב סופר (סימן לב) שאל, הלא כתוב "ואכלת ושבעת" ואמרו חז"ל (ברכות מט:): ואכלת זו אכילה, ושבעת זו שתיה. וכל זה אחרי שנתן לבהמתו, ונמצא שאדם שותה אחר הבהמה. ומכאן הוכיח שכן הוא שגם בשתיה בהמה קודמת. אך ראיתי במקור חסד (שם) שהרגיש בזה ותירץ, דהתם (דכתיב 'ושבעת') דקאי על שתיה שבתוך הסעודה שאכל אחרי שנתן לבהמה. ובספר ילקוט יוסף ח"ג (עמוד קיג) מתרץ תירוץ נוסף. ע"ש.

אולם, ידועה אזהרת האריז"ל שלא לגדל בעלי חיים, ואם מגדל שיזהר באכילתם וכו' ולבל יצטערו! ועיין בברכי יוסף (סימן קנז). וה' יברך את עמו בשלום ויפיל חומת הערב רב ובא לציון גואל אמן.

מקור: הרב אלעזר רז שליט"א

פרשת חוקת